

POSTANOWIENIE

Dnia 14 stycznia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriłło

w sprawie z odwołania C. Sp. z o.o., Sp.k. w W.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W.
z udziałem zainteresowanych: H. Sp. z o.o. w W., W. B.
o ubezpieczenia społeczne,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 14
stycznia 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej H. Sp. z o.o. w W. od wyroku Sądu Apelacyjnego w
(...)
z dnia 21 lutego 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od zainteresowanego H. Spółki z o.o. w W. na rzecz organu rentowego kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 czerwca 2018 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił odwołania wnioskodawcy C. Sp. z o.o. Sp. k. w W. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. z dnia 9 grudnia 2016 r. w przedmiocie niepodlegania obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu W. B. i R. M. z tytułu zawartych z nimi umów zlecenia.

Po rozpatrzeniu apelacji wniesionej przez C. Sp. z o.o. w W.

(zainteresowany) wyrokiem z dnia 21 lutego 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...) uchylił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. z dnia 9 grudnia 2016 r. dotyczącą R. M. i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu (pkt I) oraz oddalił apelację dotyczącą W. B. (pkt II).

Zainteresowany zaskarżył powyższy wyrok skargą kasacyjną w części dotyczącej ubezpieczonego W. B.. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego: art. 83 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 86 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej ustawa systemowa), przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wskazane przepisy nadają Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych prawo do ingerencji w treść stosunków cywilnoprawnych stanowiących tytuł ubezpieczenia społecznego i stwierdzanie nieważności tychże stosunków na podstawie art. 58 § 1 lub art. 83 § 1 k.c. przy wydawaniu decyzji w sprawach dotyczących ubezpieczonych, podczas gdy wskazany przepis nie uprawnia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych do samodzielnego kontrolowania ważności i stwierdzania nieważności stosunku cywilnoprawnego na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego, tj. do wkraczania w sferę wolności gospodarczej zainteresowanego, z uwagi na brak precyzyjnego uregulowania zakresu kompetencji organu rentowego odnośnie stosowania przepisów prawa cywilnego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w tym przepisów dotyczących stwierdzania nieważności czynności prawnych ze względu na obojętne prawo lub pozorność.

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania; ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy, przez: 1/ zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji oraz zmianę decyzji organu rentowego i ustalenie, że ubezpieczony W. B. podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu oraz ubezpieczeniu zdrowotnemu z tytułu umów zlecenia zawartych z C. Sp. z o.o. Sp.k., oraz że podstawą wymiaru składek na te ubezpieczenia jest kwota zadeklarowana przez płatnika składek lub 2/ uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy do

ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, a także o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżący wskazał na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne sprowadzające się do wyjaśnienia: czy Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 86 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej przysługuje prawo do ingerencji w treść stosunków cywilnoprawnych stanowiących tytuł ubezpieczenia społecznego, przez stwierdzanie nieważności tychże stosunków na podstawie przepisów art. 58 § 1 lub art. 83 § 1 k.c. przy wydawaniu decyzji w sprawach dotyczących ubezpieczonych? Zdaniem skarżącego, odpowiedź na powyższe zagadnienie ma kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. W zależności bowiem od przyjęcia konkretnego stanowiska ubezpieczony W. B. podlegał bądź nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu oraz ubezpieczeniu zdrowotnemu z tytułu umów zlecenia zawartych z płatnikiem składek - spółką C. Sp. z o.o. Sp. k. z siedzibą w W.. Wynik rozstrzygnięcia determinuje w dalszej kolejności podstawę wymiaru składek na te ubezpieczenia w ten sposób, że określa, czy podstawą tą była kwota zadeklarowana przez płatnika składek, czy też wynikająca z tytułu wynagrodzenia wypłaconego ubezpieczonemu przez skarżącego na podstawie umowy cywilnoprawnej (umowy zlecenia) z dnia 3 listopada 2015 r.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania lub o jej oddalenie oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia jej do rozpoznania, czemu dał już wyraz Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia z 4 czerwca 2020 r., III UK 437/19, LEX nr 3028936.

Przekonanie Sądu Najwyższego oceniającego na etapie przedsądu o zasadności przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w oparciu o przesłankę z

art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga wskazania za pomocą wywodu prawnego, na kanwie jakich norm (przepisów) zagadnienie powstało, jakie są możliwe interpretacje problemu i jakie jego rozstrzygnięcie proponuje skarżący (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 maja 2009 r., II PK 66/09, LEX nr 553691). Zagadnienie prawne jest to problem, który wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego, którego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw, ale także dla rozstrzygnięcia konkretnej, jednostkowej sprawy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2012 r., I PK 158/11, LEX nr 1215116). Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wnioski o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51; z dnia 11 kwietnia 2012 r., III SK 41/11, LEX nr 1238126; z dnia 31 stycznia 2013 r., II CSK 479/12, LEX nr 1293729).

Obowiązkiem skarżącego jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne polega na sformułowaniu samego zagadnienia oraz wskazaniu argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, w tym także na sformułowaniu własnego stanowiska przez skarżącego. Wymogi te uzasadnione są publicznymi celami rozpoznania przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej (postanowienie Sądu Najwyższego z 25 października 2007 r., V CSK 356/07). W niniejszym przypadku skarżący poprzestał natomiast sformułowaniu pytania, podnosząc jedynie, że budzi ono wątpliwości „wymagające rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, głównie ze

względu na jego precedensowy charakter, gdyż do tej pory judykatura podejmowała rozważania na ten temat jedynie w ograniczonym zakresie, a może ono stanowić istotną wskazówkę do rozstrzygnięcia nie tylko przedmiotowej sprawy, ale również i innych podobnych stanów faktycznych”. Argumentów za istnieniem tejże przesłanki przedsądu należałoby zatem poszukiwać w innych elementach konstrukcyjnych skargi, tj. w podstawach kasacyjnych i ich uzasadnieniu. Nie jest to jednak rolą Sądu Najwyższego na etapie badania kryteriów przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Już te braki powodują, że skarżący nie wykazał występowania publicznoprawnej potrzeby rozpoznania sprawy przez Sąd Najwyższy orzekający jako sąd kasacyjny.

Nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne sformułowane przez pełnomocnika zainteresowanego, wymagające rozstrzygnięcia, ponieważ z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika dopuszczalność stosowania przez ZUS art. 58 k.c. oraz art. 83 § 1 k.c. do oceny ważności czynności prawnych w sferze prawa ubezpieczeń społecznych.

W przedstawionym w skardze kasacyjnej „zagadnieniu prawnym” postawiono tezę, że z przepisów ustawy systemowej nie wynika upoważnienie ZUS do kwestionowania ustalonej przez strony treści stosunku prawnego, w szczególności badania ważności treści umów według reguł wynikających z prawa cywilnego, w celu stwierdzenia objęcia ubezpieczeniem społecznym. Tymczasem w orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie zapadały rozstrzygnięcia w sprawach wynikłych na tle aplikowania przez ZUS kwestionowanych regulacji. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest uprawniony do zbadania ważności umowy o pracę, jak również umów cywilnoprawnych w celu stwierdzenia objęcia ubezpieczeniem społecznym. Poglądy Sądu Najwyższego zostały wyrażone i utrwalone w orzecznictwie zarówno w odniesieniu do umów o pracę, jak i innych umów cywilnoprawnych, na podstawie których świadczona jest praca, z uwzględnieniem skutku nieważności umowy w całości lub w części. W odniesieniu do problemu badania przez ZUS ważności umów o pracę w perspektywie sporu o podleganie ubezpieczeniom społecznym Sąd Najwyższy wielokrotnie zwracał uwagę na nieprawidłowe kwalifikowanie przez ZUS umów o pracę, jako czynności pozornych i zarazem zmierzających do obejścia

ustawy. Sąd Najwyższy wskazywał, że złożenie oświadczenia woli dla pozoru w rozumieniu art. 83 § 1 k.c. oznacza, iż osoba oświadczająca wolę nie chce, aby powstały skutki prawne, jakie zwykle prawo łączy ze składanym oświadczeniem. Natomiast czynność prawna mająca na celu obejście ustawy w ujęciu art. 58 § 1 k.c. polega na takim ukształtowaniu jego treści, która z punktu widzenia formalnego nie sprzeciwia się ustawie, ale w rzeczywistości zmierza do zrealizowania celu ustawowo zakazanego. Czynność zmierzająca do obejścia prawa nie może więc być jednocześnie czynnością pozorną, gdyż pierwsza zostaje rzeczywiście dokonana, zaś druga jest jedynie symulowana (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 lipca 2004 r., I PK 42/04, OSNP 2005 nr 14, poz. 209; z dnia 25 stycznia 2005 r., II UK 141/04, OSNP 2005 nr 15, poz. 235; z dnia 9 sierpnia 2005 r., III UK 89/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 192; z dnia 29 marca 2006 r., II PK 163/05, OSNP 2007 nr 5-6, poz. 71). Sąd Najwyższy uznawał, że umowa o pracę jest zawarta dla pozoru, a przez to nie stanowi tytułu do podlegania ubezpieczeniom społecznym, jeżeli przy składaniu oświadczeń woli obie strony mają świadomość, że osoba określona w umowie jako pracownik nie będzie świadczyć pracy, a osoba wskazana jako pracodawca nie będzie korzystać z jej pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 sierpnia 2005 r., II UK 321/04, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 190; z dnia 19 października 2007 r., II UK 56/07, LEX nr 376433; z dnia 22 czerwca 2015 r., I UK 367/14, LEX nr 1771586). Zakładając, że nie można przyjąć pozorności oświadczeń woli o zawarciu umowy o pracę, gdy pracownik podjął pracę i ją wykonywał, a pracodawca świadczenie to przyjmował, Sąd Najwyższy w takich sytuacjach wskazuje na dopuszczalność rozważania, czy w danym przypadku zawarcie umowy zmierzało do obejścia prawa, zwłaszcza, jeżeli jedynym celem umowy było umożliwienie pracownikowi skorzystania ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 marca 2001 r., II UKN 258/00, OSNP 2002 nr 21, poz. 527; z dnia 23 lutego 2005 r., III UK 200/04, OSNP 2005 nr 18, poz. 292). Sąd Najwyższy wyrażał również pogląd, że o czynności prawnej sprzecznej z ustawą lub mającej na celu obejście ustawy (art. 58 k.c.) można mówić, gdy czynność taka pozwala na uniknięcie zakazów, nakazów lub obciążeń wynikających z przepisu ustawy i tylko z takim zamiarem została dokonana. Nie ma na celu obejścia prawa dokonanie czynności prawnej dla

osiągnięcia skutków, jakie ustawa wiąże z tą czynnością (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 stycznia 2005 r., II UK 141/04, OSNP 2005 nr 15, poz. 235; z dnia 28 kwietnia 2005 r., I UK 236/04, OSNP 2006 nr 1-2, poz. 28; z dnia 11 stycznia 2006 r., II UK 51/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 366; z dnia 6 marca 2007 r., I UK 302/06, OSNP 2008 nr 7-8, poz. 110; z dnia 2 lipca 2008 r., II UK 334/07, OSNP 2009 nr 23-24, poz. 321; z dnia 9 lutego 2012 r., I UK 265/11 LEX nr 1169836). Natomiast gdy umowa o pracę jest przez strony rzeczywiście wykonywana, nie może być mowy o pozorności, co jednak nie wyklucza możliwości badania, czy zawarcie umowy nie zmierzało do obejścia prawa (art. 58 § 1 k.c.), które rodzi jej nieważność (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2010 r., I UK 261/09, LEX nr 577825). Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie wypowiadał się także wielokrotnie, potwierdzając możliwości badania ważności w całości umów cywilnoprawnych, na podstawie których świadczona jest praca (wyrok Sądu Najwyższego: z dnia 26 marca 2013 r., II UK 201/12, LEX nr 1341964; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2018 r., II UK 438/17, LEX nr 2538834). Sąd Najwyższy zauważył, że ZUS, który stwierdza podleganie ubezpieczeniu społecznemu, może - bez względu na nazwę umowy i jej postanowienia, którym strony zamierzały się poddać - ustalić rzeczywisty charakter stosunku prawnego łączącego strony i istniejący tytuł ubezpieczenia. W związku z tym, że obowiązkiem ubezpieczenia społecznego nie są objęci wykonawcy umowy o dzieło, ustalenie, że między stronami takiej umowy zachodzą stosunki polegające na wykonywaniu za wynagrodzeniem usług odpowiadających umowom nazwanym zdefiniowanym w art. 734 i 758 k.c. lub właściwym umowom, do których - stosownie do art. 750 k.c. - stosuje się przepisy o zleceniu, nakazuje wydanie decyzji na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2014 r., II UK 454/13, LEX nr 1495840). Przykładowo w wyrokach zapadłych w sprawach dotyczących ubezpieczeń społecznych z tytułu umowy o pracę nakładczą Sąd Najwyższy stwierdził, że w konkretnym przypadku ustalenia dokonane w toku postępowania wyjaśniającego lub kontroli pozwolą na stwierdzenie przez ZUS, iż umowa o pracę nakładczą została zawarta dla pozorów (art. 83 § 1 Kodeksu cywilnego), w celu obejścia prawa (art. 58 § 1 Kodeksu cywilnego) lub że jest sprzeczna z zasadami

współżycia społecznego (art. 58 § 2 Kodeksu cywilnego), a konsekwencją tego będzie wyłączenie danej osoby z ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania pracy nakładczej (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 stycznia 2008 r., III UK 73/07, LEX nr 356045; z dnia 9 stycznia 2008 r., III UK 74/07, LEX nr 376437; z dnia 9 stycznia 2008 r., III UK 77/07 LEX nr 465895; z dnia 21 maja 2010 r., I UK 43/10, LEX nr 619658; z dnia 26 lipca 2012 r., I UK 27/12, LEX nr 1218584). W orzecznictwie Sądu Najwyższego analizowana była również dopuszczalność badania przez ZUS ważności określonych postanowień umów (o pracę i cywilnoprawnych, na podstawie których świadczona jest praca) i możliwość ingerencji w treść stosunku prawnego ustalonego przez jego strony. Sąd Najwyższy odniósł się do dopuszczalności badania wysokości wynagrodzenia, które na potrzeby ubezpieczeń społecznych jest punktem odniesienia dla wysokości składek i przyszłych świadczeń. W uchwale z dnia 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, (OSNP 2005 nr 21, poz. 338) Sąd Najwyższy rozstrzygnął, że w ramach art. 41 ust. 12 i 13 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Zakład Ubezpieczeń Społecznych może zakwestionować wysokość wynagrodzenia stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe, jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że zostało wypłacone na podstawie umowy sprzecznej z prawem, zasadami współżycia społecznego lub zmierzającej do obejścia prawa (art. 58 k.c.). Uzasadniając swój pogląd, Sąd Najwyższy podkreślił, że dopuszczalność oceniania ważności treści umów o pracę według reguł prawa cywilnego, na podstawie art. 58 k.c. w związku z art. 300 k.p., nie jest w judykaturze kwestionowana. Oczywiście, stwierdzając nieważność postanowień umownych, organ stosujący prawo uchyla się tylko od związania nimi, nie ingerując w treść umowy o pracę i nie zastępując stron stosunku pracy w kształtowaniu pracowniczych uprawnień płacowych (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 czerwca 1999 r., I PKN 96/99, OSNAPiUS 2000 nr 16, poz. 615; z dnia 19 lutego 1970 r., II PR 604/69, OSNCP 1971 nr 5, poz. 84; z dnia 15 października 1975 r., I PR 109/75, OSNCP 1976 nr 6, poz. 145 z aprobowaną glosą M. Seweryńskiego, Nowe Prawo 1977 nr 5, s. 779 i orzeczenie z dnia 9 lutego 1962 r., 1 CR 139/61, OSNCP 1963 nr 3, poz. 67). Sąd Najwyższy w powołanej uchwale z dnia 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, zauważył również, że każde postanowienie umowy o pracę, zmierzające do wyłudzenia świadczeń z

ubezpieczenia społecznego, należy ocenić jako nieważne wobec istnienia zamiaru obejścia prawa albo przez swą sprzeczność z zasadami współżycia społecznego, wyrażającą się np. niegodziwością celu albo zderzeniem się z prawem innych ubezpieczonych. Sąd Najwyższy stwierdził przy tym, że gdyby nawet uznać, iż powołany w decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych inicjującej niniejsze postępowanie przepis art. 83 ust. 1 pkt 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych uprawnia organ wykonujący zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych jedynie do wydawania decyzji w zakresie prawidłowości obliczenia (wymierzenia) przez płatnika składki na ubezpieczenie społeczne, a nie w kwestii prawidłowego ustalenia wysokości wynagrodzenia będącego podstawą składki, to podstawy pozytywnej odpowiedzi na postawione pytanie dostarcza art. 86 ust. 2 tej ustawy, który upoważnia Zakład Ubezpieczeń Społecznych do kontroli wykonywania zadań i obowiązków w zakresie ubezpieczeń przez płatników składek. Kontrola ta obejmuje między innymi zgłoszenie do ubezpieczenia oraz prawidłowość i rzetelność obliczenia, potrącenia i płacenia składki. Oznacza to przyznanie Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych kompetencji do badania zarówno tytułu zawarcia umowy o pracę, jak i ważności jej poszczególnych postanowień i - w ramach obowiązującej go procedury - zakwestionowania tych postanowień umowy o pracę w zakresie wynagrodzenia, które pozostają w kolizji z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierzają do obejścia prawa. Należy przy tym podkreślić, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest ograniczony wyłącznie do zakwestionowania faktu wypłacenia wynagrodzenia w ogóle lub we wskazanej kwocie ani tylko prawidłowości wyliczenia, lecz może ustalać stosunek ubezpieczenia społecznego na ściśle określonych warunkach, będąc niezwiązanym nieważną czynnością prawną (w całości lub w części). Stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale II UZP 2/05, ukształtowało jednolitą linię orzecniczą w zakresie dopuszczalności badania przez ZUS ważności określonych postanowień umów (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 sierpnia 2005 r., II UK 16/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 191; z dnia 9 sierpnia 2005 r., III UK 89/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 192; z dnia 18 października 2005 r., II UK 43/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 251; z dnia 6 lutego 2006 r., III UK 156/05, LEX nr 272549; z dnia 19 maja 2009 r., III UK 7/09, LEX nr 509047; z dnia 15 stycznia 2013 r., I UK

443/12, LEX nr 1308052; z dnia 1 czerwca 2017 r., I UK 253/16, LEX nr 2342187; z dnia 20 czerwca 2018 r., I UK 166/17, LEX nr 2508619). Możliwość weryfikacji postanowień umownych, mających znaczenie dla stosunku ubezpieczeniowego za pomocą przesłanek ważności czynności prawnych z art. 58 k.c. Sąd Najwyższy dopuszcza także w wypadku umów cywilnoprawnych (np. wyrok z dnia 11 maja 2017 r., II UK 211/16, LEX nr 2294402). Należy również odnotować, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 29 listopada 2017 r., P 9/15, potwierdził prezentowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego stanowisko w kontekście umów o pracę. Trybunał Konstytucyjny przyjął, że art. 83 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 41 ust. 12 i 13, art. 68 ust. 1 pkt 1 lit. c i art. 86 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zakresie, w jakim stanowi podstawę ustalania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych innej - niż wynikająca z umowy o pracę - wysokości podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe, jest zgodny z art. 2 w związku z art. 84 i art. 217 oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał w uzasadnieniu wyroku potwierdził, że umowa o pracę jest czynnością prawną, dla oceny ważności której - w sferze prawa ubezpieczeń społecznych - Sąd Najwyższy dopuszcza (słusznie, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego) stosowanie art. 58 k.c. Zastosowanie tego przepisu pozwala rozstrzygnąć kwestię wstępną, mającą zasadnicze znaczenie dla oceny prawidłowości wymiaru składki. Skoro ZUS może na podstawie przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych weryfikować tytuł ubezpieczenia, to może też na podstawie 58 k.c. kontrolować wysokość podstawy wymiaru składek.

Konkludując, z dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika dopuszczalność stosowania przez ZUS art. 58 k.c. oraz art. 83 § 1 k.c. do oceny ważności czynności prawnych w sferze prawa ubezpieczeń społecznych.

Przenosząc powyższe rozważania na okoliczności niniejszej sprawy, Sąd Najwyższy stwierdza, że skoro organ rentowy ma uprawnienie do weryfikacji „sztucznie” zawyżonego wynagrodzenia, tak samo może kwestionować „sztuczne” jego zaniżenie, przez multiplikowanie umów zlecenia i nienaturalne wydzielanie elementów ściśle związanych z charakterem danej pracy (jak w niniejszej sprawie - oddzielenie wynoszenia śmieci od czynności porządkowych) celem uniknięcia lub ograniczenia do minimum konieczności poniesienia ciężarów publicznych, jakimi są

składki na ubezpieczenia społeczne. Takie działania przedsiębiorców, jako zmierzające bezpośrednio do obejścia prawa, nie mogą zasługiwać na aprobatę.

Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania rozstrzygnięto na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265).